

werkelijk reikte. Bovendien wordt de precieze rol van de ANWB in politieke besluitvormingsprocessen, bijvoorbeeld rond de Motor- en Rijwielwet van 1905, niet altijd duidelijk. Eberts cultuurhistorische verklaring van de verschillen in fietsgebruik tussen Nederland en Duitsland houdt bovendien juist op, op het moment dat die verschillen, na de Tweede Wereldoorlog, gaan oplopen. Dat aan de historische beeldvorming echter geen blijvende invloed kan worden toegekend, bewijst het feit dat Duitsland sinds de jaren 1980 juist een grote toename in fietsgebruik heeft doorgemaakt en tegenwoordig met Nederland en Denemarken als een koploper geldt in het westerse fietsgebruik. Maar dit zijn slechts kanttekeningen die opgeworpen worden door een prikkelend en goed geformuleerd betoog, dat ten volle de aandacht verdient van historici van de moderne Nederlandse cultuur en mobiliteit.

Manuel Stoffers
Universiteit Maastricht
Vakgroep geschiedenis

Rob van Ginkel, *Braving troubled waters. Sea change in a Dutch fishing community*. MARE Publication Series 4 (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009) 338 p. ISBN 978-90-8964-087-1.

Dit boek van cultureel antropoloog Rob van Ginkel (Universiteit van Amsterdam) is een etnografische studie naar de Texelse vissers en visserij van de achttiende eeuw tot het heden. Centraal staan de vragen 'how fishermen perceive and understand their natural and social environments, how they relate and adapt to them and how they attempt to control them' (p. 15). De auteur besteedt hier naast de inleiding en conclusie, zes chronologisch opgezette hoofdstukken aan. In aanvulling op het bronnenmateriaal dat historici normaal gebruiken voor hun onderzoek, heeft Van Ginkel tijdens twee perioden van veldonderzoek (van in totaal 30 maanden) interviews afgenomen en ter plekke allerlei observaties gedaan.

Inhoudelijk valt het boek eigenlijk uiteen in twee delen. Naast hoofdstuk 1 – dat een ruime inleiding geeft op Texel – richten hoofdstukken 2 en 3 zich op de periode tot de Tweede Wereldoorlog. Van Ginkel laat hier zien hoe de Texelaars verschillende maritieme activiteiten – scheepvaart, loodswezen, het kweken van oesters, het oogsten van zeegras, en het vangen van schelpdieren en vis – combineerden met tijdelijke baantjes aan land. Dit complexe systeem verdween met name door het voltooien van de Afsluitdijk in 1932. De Texelse vissers kregen van de overheid geen toegang tot het IJsselmeer en de afsluiting veranderde de mogelijkheden op de Waddenzee bovendien sterk.

Dit eerste deel van het boek is mijns inziens ook gelijk het minst interessante deel. Doordat de mechanisatie van de vissersvloot relatief laat op gang kwam, was de kans op overbevissing lang klein. Problemen ontstonden eigenlijk alleen doordat externe veranderingen (bijvoorbeeld landaanwinning op Texel zelf, het afsluiten van de Zuyderzee, het weer) de ecologie van de visgronden beïnvloedden. Voor economisch-historici is de studie van de Noordzeevervisserij na de Tweede Wereldoorlog in deel 2 van het boek (hoofdstukken 4-6) van meer belang. Door de mechanisatie van de vissersvloot was de kans op overexploitatie van een gemeenschappelijke bron als de vispopulatie plotseling wel reëel geworden. De vissers kwamen daardoor geleidelijk in conflict

met het beleid van de Nederlandse en Europese overheden. Hierdoor is dit een mooie casestudy van de interactie tussen economie en instituties.

Door het opnieuw in gebruik nemen van de boomtrawler tijdens de jaren zestig, kwamen de vissers terecht in een race om paardenkrachten. Immers: hoe meer pk's, des te groter de netten die het schip kon trekken en hoe groter de vangst. Zaken als de beloningsstructuur – de vissers hadden een aandeel in de besomming – en reputatie maakten dat vissers redenen hadden om de capaciteit van hun schepen zo goed mogelijk te benutten. Zoals te verwachten was, ontstond er hierdoor een spanning tussen economie en ecologie. De vissers waren zich hier van bewust en drongen al vrij snel aan op het invoeren van een maximaal aantal pk's per schip. De overheid zag dit echter niet zitten en was meer geïnteresseerd in het moderniseren van de economie en het handhaven van de Nederlandse concurrentiepositie. Door middel van subsidies en belastingvoordelen werden de vissers juist gestimuleerd om te investeren in grotere schepen.

De individuele visser werd dus geconfronteerd met een *prisoner's dilemma*: als hij zelf niet moderniseerde maar zijn collega's wel dan zou zijn bedrijf ten onder gaan. Het gevolg was dat iedereen moderniseerde, maar dat de druk op het visbestand alleen nog maar verder toenam. Uiteindelijk dacht de overheid met quota de oplossing te hebben, maar Van Ginkel maakt goed duidelijk hoe het overheidsbeleid hier lang faalde. Zo bestelden vissers bijvoorbeeld net voordat nieuwe regels van kracht zouden worden massaal grotere schepen. En doordat vanuit 'Brussel' de quota (en de regels die daarop betrekking hadden) regelmatig werden gewijzigd, wisten de vissers eigenlijk steeds niet waar zij aan toe waren. Onvrede, verzet en ontduiking van de regels werden daardoor eerder regel dan uitzondering. Deze negatieve spiraal kon uiteindelijk pas doorbroken worden doordat de vissers de keus werd geboden tussen harde dwangmaatregelen of medeverantwoordelijk gemaakt worden voor het naleven van de quota. De rust keerde hierdoor terug en de overcapaciteit werd geleidelijk afgebouwd door middel van speciale overheidsprogramma's.

Hoewel de tweede helft van het boek dus een belangrijke casestudy biedt van de samenhang tussen (over)exploitatie van gemeenschappelijke bronnen en het daarop betrekking hebbende beleid, is het jammer dat de lezer eerst 146 pagina's door moet lezen voordat het 'spannend' wordt. Daarnaast wijdt Van Ginkel op sommige punten wel wat ver uit terwijl hij op andere punten juist een diepere analyse had kunnen maken. Eén zo'n punt is het inkomen van de vissers; toch wel een centraal punt in een discussie over quota, vangsten, visprijzen en de levensvatbaarheid van bedrijven. Een visser vertelt bijvoorbeeld hoe hij in het topjaar 1992 maar liefst 165.000 gulden had verdiend (p. 282). Hoe vaak kwamen dergelijke topjaren voor? Wat werd er verdiend tijdens mindere jaren? Waar kwamen vissers en hun gezinnen gemiddeld op uit? Ondanks het feit dat deze zaken nu niet aan bod komen, is het knappe van dit boek dat Van Ginkel de problematiek waarmee de visserij zich geconfronteerd zag levendig naar voren weet te brengen. Hij laat hiermee mooi zien hoe moeilijk het eigenlijk is voor een economie om goede instituties te ontwikkelen.

Christiaan van Bochove
Universiteit Utrecht